

Мирко Николић
СРПСКИ РАТНИЦИ У АНЕГДОТАМА

Уредник
Зоран Колунџија

Мирко Николић

СРПСКИ РАТНИЦИ У АНЕГДОТАМА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

НАПОМЕНЕ САКУПЉАЧА ОВИХ АНЕГДОТА

1. Анегдоте су разврстане хронолошки: од 1. устанка (неке су и старије) па до новијих времена. Тешко би било прихватити, односно примијенити, неку другу класификацију – јер би књига у том случају била несистематична.

2. Дијалекатске разлике, нарјечја, па и архаичност појединих анегдота – остале су као у коришћеним изворима. „Превођење“ на савремени језик, синтаксу и правопис само би веома отежало рад уредника (приређивача) – а анегдоте би изгубиле од своје оригиналности и аутентичности.

3. Сакупљачу, а дакако и издавачу, познато је данашње прилично хаотично стање у историјској науци (нпр. дилеме око тога какве смо ратове водили и јесмо ли их морали водити; затим релативизација универзалних вриједности отпора фашизму, страначки екстремизам, „нови патриотизам“ и сл.). Ја сам се досљедно држао синтагме *српски ратници*, и критерија које сам објаснио у уводу, – без икаквих страначких и политичких конотација. Књига ће – вјероватно – бити и одобрavana, и оспоравана од оних који се не држе догађајне историје, већ неке нове која служи за дневно-политичке потребе. (?)

4. Мени као сакупљачу (истраживачу) главни је циљ да овом књигом станем у одбрану части и угледа српског војника, – против етничких предрасуда и стереотипа, против неприкладног уопштавања, и против медијских извјештаја који понекад немају смисла за истину и мјеру.

Мирко Николић

УМЈЕСТО УВОДА

„У малој анегдоти огледају се *велики човек*, велики дух и његово време и средина. У њој се запажају врлине и мане, опште и посебне особине човека“ – писао је др Миливој Павловић.

Бирао сам анегдоте у којима се огледа и *величина* „малог“, *обичног* човека.

Али прво о наслову.

У наслову – *српски ратници*, а у књизи су и *српски и црногорски*. Хтио сам само да је наслов сажетији. Али у данашњој политичкој и страначкој збиљи може се наћи неко да не прихвата моје објашњење. Није ми намјера да пишем о „црногорском српству“ нити сам се тиме икад бавио. У науци је објашњено да су Срби и Црногорци два народа истог етничког и историјског поријекла; исте вјере, обичаја и традиције. Заједничка им је умногосте и мукотрпна, али славна прошлост.

У вријеме настанка већине ових анегдота Црногорци су се једновремено осјећали и казивали и као Срби. И то с поносом! Као да су у њима живјеле двије свијести о националној припадности. Такво сазнање стекао сам још у дјетињству, прије поласка у школу, пред Други свјетски рат.

Слушао сам нашег кума и комшију Митра Зекова Миљанића како се обраћа моме оцу и још неким саговорницима са: *Србине драги!*... Послије, кад сам научио

да читам и пишем, па до данас, нашао сам много примјера и доказа тог „двојног држављанства“. И у народној и у писаној књижевности.

Навешћемо само неколико из обиља примјера. Занимаће неког читаоца.

У пјесми „Освета ускочка“ која опјева догађај из 1804. године, Мина Радовић каже дружини:

*Немој који затурити кавгу
Док не пукне мога џефердара!...
Сви га Срби дивно послушаше,
Све се сакри у лист и у траву.*

Његош у посвети једном свом дјелу средином 19. вијека пише:

*Србин српском роду своје
Ово дјелце посвећује.*

У Законику Данила Првог, књаза Црне Горе и Брдах, из 1855. године пише да „у овој земљи нема никакве друге народности до једине српске, и никакве друге вјере до једине православне источне...“

Војвода Миљан Вуков у пјесми „Бој у Васојевићима 1872“ обраћа се племеницима:

*Васовићи, моја браћо драга,
Чујете ли треску и грмљаву
Око наше српске Горе Црне,
Црне Горе и равнијех Брда?*

*

Марко Миљанов пише да су Кучи довикивали војсци књаза Данила која је учествовала у похари Куча:

– Не удри брата Србина, Црногорче, црн ти образ ка ти и јест, мимо браће!

Пред крај живота Миљанов пише из Дубровника своме куму Стојану Николину:

„Као Куч умирем прилично срећан, а као Србин несрећан и незадовољан“. (Писмо је објавио новосадски „Браник“ од 6. (19) марта 1901. и не знам ко још.)

Ко год је читао наше познате епске пјесме, сјећа се да су Вуксан од Роваца, Лијеш од Пипера и Селак Васојевић – „три српске војводе“.

У приповиједи „Поп Андравић – нови Обилић“ – Андравић каже: „А тако ми четворо јеванђеља, да ми није стога што смо залуд браћа Срби, и што нам се под брковима смију Турци и Латини, не бих се с вама никад умирио!“ (И данас нам се смију Турци и Латини, због наше неслоге коју једва чекају! М. Н.)

Најзад, Лука Шпадијер у једној анегдоти из ове наше збирке с поносом „носи на себи српску заставу“.

*

Бирао сам анегдоте у којима је исказана храброст, поштење, војничко достојанство, разборит став према тешкоћама, отпор искушењима, духовитост. На-лазимо примјере војничког витештва и поштовања противника; примјену принципа ратног и хуманитарног права кад још свијет није знао за Женевске и друге конвенције и повеље... Српски и црногорски ратници држали су се неких својих неписаних али часних ратних правила... Разумије се – све без генерализације, јер сви учесници у догађајима казаним у анегдотама нијесу без мане и страха.

У неколико анегдота учесници нијесу прави ратници, већ војници на мирнодопском служењу војног рока. Или је ситуација ратна, а учесници радње нијесу под оружјем. Било једно или друго – и ове анегдоте својом садржином, порукама и духовитошћу заслужују да се нађу под овим насловом који је дат збирци.

Једна од особина анегдота је елиптичност (сажетост). Такве су најчешће, анегдоте узете из збирки Павићевића и Жугића. Кад сам користио друге изворе, нијесам се досљедно држао принципа сажетости, јер сматрам да осим саме „истргнуте“ анегдоте читалац мора да схвати и контекст, цјелину ситуације или барем неке околности. Налазио сам више варијанти (верзија) исте анегдоте – али је само једна права и тачна. Анегдоте се не могу премјештати јер:

„Оно што се у анегдоти прича, могло се десити само ту и тада, нигдје и никада више“ – писао је Видо Латковић. (Нар. књижевност, књ. I, стр. 139; 1957. године.)

Ред анегдота је хронолошки – колико се то могло постићи, мада је била могућа и другачија класификација.

*

Сигурно је да има још занимљивих, увјерљивих и лијепо казаних анегдота о нашим ратницима, које нијесу ушле у ову збирку јер ми нијесу биле доступне.

Волио бих да се у некој будућој збирци нађу и анегдоте настале током одбрамбеног рата 1999. године или непосредно послје овога рата.

Мирко Николић

**ПРАВИ ВОЈСКОВОЂА
НЕЋЕ ДА ЗНА ЗА ПОРАЗЕ**

МЕТЕЛИК ИЛИ ГЛАВУ

Почетком 18. вијека везир Ђуприлић са својом војском похарао је Црну Гору и дошао у Бјелице да и њих подарачи. Послао је унапријед свога сеиза код народног војводе Вукоте Мрваљевића, са наредбом да му – у име Бјелица – пошаље само један метелик (ситан турски новац) као харач.

– Никад Бјелице нијесу давале данак цару ни ћесару, па неће ни данас, – одговори Вукота.

Улак достави везиру Вукотин одговор, а Вукота, знајући шта га чека – са својом војском побјеже у једну пећину, у Ставор. Турци опколе пећину и Вукоту ухвате жива; заробе и његова два сина и изведу да их посијеку.

Млади син повиче:

– Оче, шта ће ово да чине!?

– Ништа, сине, то ће одмах проћи, – а онај метелик арача не би прошао никад.

Павићевић, књ. I, стр. 9.

ПОЗИВ НА МЕГДАН, А ПОТОМ ПОБРАТИМСТВО!

Харамбаша Мирко Бабић био је познати црногорски јунак у 18. вијеку, у бојевима на правцима Никшић – Мостар и Никшић – Служ. По предању – чојству се особито истакао на мегдану са истакнутим турским јунаком Мартолозом из Никшића.

Чета Зулфара Мартолоза – поријеклом Арбанаса – сукобила се у Дути са четом Мирка Бабића. Тешки губици на обје стране! У обје чете. Мартолоз тешко рањен, са свега два борца. Кад је угледао Мирка – позва га на мегдан (!). Харамбаша Мирко прихвати изазов и рањеном противнику даде право да пуца први.

Мартолоз, „витез од старине“, поштује обичај: ко је први изазвао, неће први и да пуца. И тражи да Мирко почне.

Мирко нанишани, али – није хтио убити овог гласовито, а тешко рањеног јунака! „Указао му је прву помоћ“ – како би данас рекли: привио је Мартолозу мелем на рану.

Ту су се побратимили и обавезали да се међусобно помажу кад се нађу у јуначкој невољи.

Ј. Јовановић: На висинама чојства, стр. 139.

КО МОЖЕ У КНЕЖИНУ

По предању, кнез Ђука Филиповић из Лепенице, за време вожда Карађорђа, размишљао је како да Турке истисне из своје кнежине, – јер је народу већ досадила отимачина и кулучење. Како би постигли договор, кнез Ђука даде биоградском паши пун бучуг¹ жутих дуката, само да у село „Турке изелице не пушта“. На почетку су Турци поштовали договор, али чим су сељаци жито сместили у амбаре, – Турци су поново навалили са магарцима и мазгама. Тада им је кнез стао на пут:

– „Велим, Турци, да је доста било отимачине, крканлука и пијанлука. Сад се лепо вратите одакле сте дошли, поручите нашем аги да на задато обећање пази!“

Турци крену назад, али једно магаре се отрже од газде и Турци крену за њим. Утом се Ђука испречи и каже: – „Магаре у Јагњило може. Турчин јок!“
Од тада Турци нису улазили у село.

Историја бр. 32; год. 2012; стр. 31.

¹ бучуг – дрвени суд

КО ЈЕ ПРЕКИНУО ПРЕГОВОРЕ?

Дахија Аганлија пошао с војском из Београда да угуши устанак у Шумадији... Карађорђе је прихватио позив на преговоре и састао се с Аганлијом у селу Дрлупи, фебруара 1804.

– Ви можете нама веровати да вас нећемо напасти. А биће верно како уговоримо, – саопштава Аганлија. – А за јемца цара немачког, кога ви хоћете да за вас добар буде – ми не можемо дати; а не можемо ни кога другога краља, јер се са дворовима нисмо добро ни познали.

Карађорђе одговара:

– Па кад вас цареви не познају и они вама неће веровати, како ћу ја вама с народом веровати?...

Вожд још не беше одговорио до краја, а у селу опали из пушке неко од дахијиних јаничара. Устаничка војска помисли да су Турци напали Карађорђа и његову пратњу, па опалише из неколико пушака. Истовремено припуцаше и Турци. Наста општи метеж! Преговори се прекидоше и преговарачи почеше под ватром да се повлаче ка својима.

Стевановић: Станоје Главаш, стр. 109.

РАНО ЗА ТАКВУ КЊИГУ

– Пресветли књаже, требало би да међу првима у Србији донесемо казнителни закон ради укрепљења вашег правителства, и за народну ползу, – казао је Јован Хаџић, угледни правник и члан новосадског сената, обраћајући се књазу Милошу.

– А шта би, почем, тај закон садржавао? – упита Милош.

– У њему би била пописана сва недела и злочинства које би какав злодеј или више њих учинити могли; а ту би и казне биле предвиђене, па би се по том закону судило, – објашњава Хаџић.

– Можда то за сада не би било добро за Србе, јер је наш народ поштен и ретко зло чини. Ако би такву књигу имали, сваки би из ње могао видети шта је зло и неправда, па би се когод и неваљалству отуд научити могао, – закључи предострожно књаз.

Историја бр. 44; 2013, стр. 44.

ДОК ДОЂЕ ЈАКОВ И СИМА...

Прота Матеја се спрема на пут у Русију.

„Ја кад дођем на Врачар, искам новаца од Јанка, вели: „Немам, ишти од Црног Ђорђа“, а он каже: „Док дође Јаков и Сима“. Сви веле: „Иди, шта чекаш?“ а ниједан не даје пара. (Но ја кад сам отишао до куће да се спреим, понео сам двеста и педесет дуката својих сопствених.)

Дође дан за полазак и дође чамац са три возара. Кажем ја сад Јакову да је дошао чамац, и заиштемо новаца, а он ми каже: „Иди Сими, нека ти он даде!“ Одем Сими, а он ће: „Иди Катићу, нека он даде!“ И тако сам ишао сваком по двапут, и баш ниједан ни грошића!... На поласку рекнем мом стрицу Јакову: „Збогом остај!“ – „Зар – вели – оде?“ – „Одох, у име Бога!“ – „А дадоше ли ти новаца?“ – „Дадоше колико и ти!“ – одговорих.

Стриц Јаков на то рече: „Стани мало!“ и даде ми педесет дуката.

Ненадовић: Мемоари, стр. 114.

ВИЧИТЕ МАЛО ПОСЛЕ...

По свим паланкама и варошицама дадем направити цркве и школе, што пре Турци нису допуштали да се прави; манастире пак, попаљене и порушене, све оправим; затим и звона купим из цесарије, и дам на цркве дигнут, и на попове заповедим у Београду, Смедереву, Шапцу и Крагујевцу да се звони – што дотле ни под који начин није смело бити од Турака.

Кад београдски везир виде да се звона дигоше, он угрожавати стаде топовима из града, а обећава развалити и цркву и звонару ако звоно у Београду удари. Ово мени моји људи из Београда пишу. На то ја одмах везиру пишем, и по једном мом човеку пошаљем:

„Немој чинити то што си наумио, ни мира нашег нарушавати! Мени у ферману стоји: да ја по закону са сваким церемонијом моје богослужење чинити могу. Тако и ово закон мој изискује, и бити има и мора.“

На то везир одговори:

– „Ви да звоните а мој хоџа да виче: то се сложити не може!“

На то ја њему одговорим:

– „А ви немојте онда викати кад звоно звони, но мало после!“

И тако по мојој заповести, звона су на исти дан први пут ударила, па и данас непрекидно по хришћанском закону звоне. Турци пак и везир слушају и ћуте.

Кнез Милош прича о себи, стр. 46.

У КОШТАЦ С ДЕЛИ-МЕХМЕДОМ

Четврти пут спреми се Дели-Мехмед из Крагујевца, проглашени јунак на зафалу Турцима, те дође у Тополу, но не нађе Ђорђа дома; отишао на кумство у Жабаре и Јовану Керти крстио сина Петра... А кад свршише крштење и седоше да пију, – ето ти Дели-Мехмеда на врата па викне на Карађорђа:

– Ајде, бре, да ми кажеш пут!

Но овај одговори:

– Иди, Турчине; без воде си дошао, без воде иди, слеп ниси; знаш откуда си дошао, знаш куда ћеш ићи; очи имаш.

А Турчин њему нагло да га напоље извуче и да му одсече главу. Но Карађорђе се увати с њим у коштац, и – туп! Обали га покрај ватре; чалма му спадне с главе и умало што не падне у свињетину (било је то по Божићу 1803). Оружје му Карађорђе избаци напоље, које жене залију водом, па га притисне коленима. Зубе Турчину није поломио ни око истерао, – али му је ребра испребијао да је мало жив отишао.

Устаничка читанка, стр. 46.